מדרש אגדה — קדושים

קדשים חסר וי"ו, ללמדך שאם ילך אדם בדרכי בוראו קדוש יאמר לו, מי שהולך בשרירות לבו ואחר תאוותו יקרא קדש, לפיכך חסר וי"ו. ואמרו רבותינו ז"ל כל המרצה מעות מידו ליד של אשה כדי להסתכל בה לא ינקה מדינה של גיהנם, שנאמר יד ליד לא ינקה רע (משלי י"א כ"א), ומנין שהפסוק הזה מדבר בזונה, וסמיך ליה נזם זהב באף חזיר אשר יפה וסרת טעם (שם שם כב): ד"א קדשים. הנמלט מן הזונה נקרא טוב, שנאמר טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה (קהלת ז' כו). וכן אמר דוד ע"ה אשרי איש ירא את ה' (תהלים קיב א). אמר ר' אלעזר אשרי איש ולא אשרי אשה, אשרי איש שמתגבר ביצרו כשהוא איש, ואימתי בבחירתו, וכן הוא אומר וזכור את בוראיך בימי בחורותיך (קהלת י"ב א'): ד"א קדשים תהיו. אמר הקב"ה לישראל עד שלא בראתי העולם היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכם, ומקדישין שמי, והם אומרים ברוך ה' אלהי ישראל [מן העולם ועד העולם] (דה"א טז לו). וכיון שנברא אדם הראשון, אמרו המלאכים לפני הקב"ה רבונו של עולם זה הוא שאנחנו מקלסין אותך בו, אמר להם הקב"ה לאו גנב הוא זה, [שנאמר ותאכל מן העץ אשר צויתיך וגו' (בראשית ג' י' ז')]. נח בא אמרו המלאכים רבונו של עולם זה הוא, אמר להם לאו שכור הוא, שנאמר וישת מן היין וישכר (בראשית ט כא). בא אברהם אמרו לפניו רבון העולמים זה הוא, אמר להם לאו גר הוא, ואתם הייתם אומרים ברוך ה' אלהי ישראל (תהלים מא יד). בא יצחק אמרו רבונו של עולם זה הוא, אמר להם לאו, מפני שהוא אוהב לשונאי, [שנאמר ויאהב יצחק את עשו (בראשית כה כח)]. בא יעקב, אמרו רבון העולמים זה הוא, אמר להם הין, אמרו נחנו לא אמרנו לפניך אלא אלהי ישראל, וזה יעקב שמו, אמר להם אני אמרתי לו, לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך (בראשית לה ו), ונקראו כל ישראל על שמו, באותה שעה קידש הקב"ה את ישראל לשמו, שנאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג). אמר הקב"ה לישראל הואיל ונתקדשתם לשמי עד שלא בראתי עולמי, ועתה היו קדושים כשם שאני קדוש, קדושים תהיו. משל למה הדבר דומה למלך שקידש אשה אמר לה הואיל ונתקדשת על שמי תהי מלכך וכבודך כמו כבודי, למה שאת אשתי, כך אמר הקב"ה למשה לך קדש את ישראל, שנאמר לך אל העם וקדשתם היום ומחר (שמות יט י), ולמה לא אמר למשה לך ותזמנם, אלא וקדשתם, לפי שאני קדוש כך אני צריך לקדשם, שאני בעצמי קדשתים, ועל זה נאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני, אמר להם הקב"ה אם זכיתם הרי אתם נקראים עדה של קדשים, ואם לאו אתם נקראים עדה רעה, שנא' עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' (במדבר י"ד כ"ו): דבר אל כל עדת בני ישראל. מה ראה לומר להם הפרשה הזו בכינוס, דבר אל כל עדת בני ישראל, לפי שכל הדברות כלולות בתוכה, כיצד בדברות [כתיב אנכי ה' אלהיך (שמות כב ב), וכאן כתיב כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקר' יט ב). בדברות כתיב, לא יהיה לך אלהים אחרים (שמות שם ג), וכאן אל תפנו אל האלילים (ויקר' שם ד). בדברות כתיב לא תשא את שם ה' (שם שם ז), וכאן כתיב לא תשבעו בשמי לשקר (ויקר' שם יב), בדברות כתיב זכור את יום השבת (שמות שם ח), וכאן כתיב את שבתותי תשמורו (ויקר' שם ג). בדברות כתיב כבד את אביך ואת אמך (שמות שם יב), וכאן כתיב איש אביו ואמו תיראו (שמות שם יב). בדברות כתיב לא תרצח (שמות שם י"ג), וכאן כתיב לא תעמוד על דם רעיך (ויקר' שם ט"ז). בדברות כתיב לא תנאף (שמות שם יד), וכאן כתיב קדשים תהיו (ויקר' שם ב). בדברות כתיב לא תגנוב (שמות שם ט"ו), וכאן כתיב לא תגנובו ולא תכחשו (ויקר' שם י"א): בדברות כתיב לא תענה (שמות שם), וכאן כתיב לא תלך רכיל בעמך (ויקר' שם טז) בדברות כתיב לא תחמוד (שמות שם ט"ז), וכאן כתיב לא תעשוק את רעך (ויקר' שם יג). לכך אמר הקב"ה למשה שיאמר הפרשה הזו בכינוס כל ישראל, לפי שכל הדברות כלולות בה: ד"א דבר אל כל עדת בני ישראל. אמר להם הקב"ה איני כבשר ודם מלך בשר ודם כשיש לו עבד והוא שמו כשם אדונו, מכנה לו שם אחר, כדי שלא יהא שמו כשמו, ואתם עבדי ושמכם כשמי, נקראתי אלהים ונקראתם אלהים, שנאמר אני אמרתי אלהים אתם (תהלים פב ו), נקראתי חכם, שנאמר חכם לבב ואמיץ כח (איוב ט ט), וקרא לישראל חכמים, שנאמר רק עם נבון וחכם הגוי הגדול הזה (דברים ד ו), נקראתי דוד, שנאמר דודי צח ואדום וגו' (שה"ש ה י), וקרא לישראל דודים, שנאמר אכלו רעים שתו ושכרו דודים (שה"ש ה א) , נקרא בחור, שנאמר בחור כארזים (שם שם טז), וקרא לישראל בחורים, שנאמר בך בחר ה' אלהיך (דברים ז א), נקרא חסיד, שנאמר כי חסיד אני נאם ד' (ירמי' ג יב), ונקראו ישראל חסידים, שנאמר אספו לי חסידי וגו' (תהלים נ ה), נקראתי חי, שנאמר חי ה' וברוך צורי (תהלים יח מז), ונקראו ישראל חיים, שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו' (דברים ד ד), נקרא טוב, שנאמר טוב ה' לכל וגו' (תהלים קמה ט), ונקראו ישראל טובים, שנאמר הטיבה ה' לטובים (תהלים קכה ד), נקרא אמת, שנאמר וה' אלהים אמת וגו' (ירמי' י י) ונקראו ישראל אמת שנאמר ואנכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת (ירמי' ב כא), נקרא קדוש, שנאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא יט ב), וישראל נקראו קדשים, שנאמר קדשים תהיו (שם), אמר הקב"ה בעולם הזה נקראתם קדשים, ואף לעתיד לבוא כל אחד ואחד מכם יאמר לו קדוש, שנא' והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו (ישעי' ד ג): איש אמו ואביו וגו'. אין לי אלא איש אשה מנין, תלמוד לומר תיראו, מיעוט רבים שנים, ומה תלמוד לומר איש, מלמד שהאיש יש בידו יכולת, והאשה אינה יכולה, מפני שרשות אחרים עליה, ואמר אמו ואביו, גלוי וידוע לפני הקב"ה שהבן מתייירא מן האב יותר מן האם, לפיכך קדים הכתוב מורא האם למורא האב: תיראו. איזה הוא מורא, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו, ולא מכריעו: ואת שבתותי תשמורו. כולכם חייבים בכבודי ובמוראי: אני ה'. מוראי קודם לאב ולאם. ומפני מה נסמכה פרשת שבת למורא אב ואם, ללמדך שאם אמרו לך אביך או אמך שתחלל את השבת, אל תשמע להם, שמוראי קודם למוראם: אל תפנו אל האלילים וגו'. ונסמכה זאת הפרשה לאלו הפסוקים של מעלה, ללמדך שלא על השבת לבד אמרתי לך שאם יאמרו לך לא תשמע, אלא אף על ע"ז וגילוי עריות ודומיהם: ובקצרכם את קציר וגו'. צריך לך להניח לקט ושכחה ופאה, משום שנאמר וחי אחיך עמך (ויקר' כה לה), כי לא לבדך הנחילך הקב"ה את הארץ, כי לה' הארץ ומלואה: וכרמך לא תעולל. לא תבקש העוללות תניח אותם לגר ולעני, כי אני שולח לך ברכה יותר ממה שאתה מניח: לא תגנבו. ואפילו על מנת לצער, כגון שהיה שומר כלים או ענין אחר ובא וגנבו, לא שיגנוב אותו לגמרי, אלא על מנת לצערו: ולא תשקרו. אפילו כל שהוא: איש בעמיתו. לרבות אפילו איש באשה או אשה באיש: לא תעשוק את רעך. זה הכובש שכר השכיר: ולפני עור לא תתן מכשול. מי שהוא עור בסחורה, או בדבר אחר, ותשיאנו עצה שהיא הוגנת לך ולא לו: לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלל את הדין נקרא עול, וגורם [לחמשה דברים] לטמא את הארץ, ומסלק את השכינה, ומחלל את השם, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם: לא תלך רכיל. רך לזה וקשה לזה. [ד"א] לא תהא כרוכל הזה שמביא דברים מזה הבית לזה הבית: לא תעמוד על דם רעך. שלא תראה חבירך שחיה גוררתו או לסטים באים עליו לא תניחנו לפי שאתה חייב להצילו: לא תשנא את אחיך בלבבך. אלא למוד משבטים. שמתוך גנותן למדנו שבחם, שנאמר ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לז ד), רצה לומר כי שונאים את יוסף היו ולא היו יכולים לדבר עמו בפה לשלום מאחר שהלב שונא, והזהירך התורה שלא תשמור השנאה בלבבך, ואתה מדבר בפה רכות אלא העבר השנאה, והוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום: לא תקם ולא תטר. לא תקום אמר לו השאילנו קרדומך ולא השאילו, למחר אמר לו השאילני מגלך, אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלתני זו היא נקימה. לא תטור, אמר לו השאילני קרדומך ולא השאילו, למחר

בא אליו אמר לו השאילני מגלך, אמר לו הא לך קחנו איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה: בהמתך לא תרביע כלאים. להעמיד מין לפני מי שאינו מינו אסור, מין במינו מותר, וגם שעטנז אסור לאדם ללבשו משום קין והבל, כי קין הקריב זרע פשתן, והבל מבכירות צאנו ומחלבהן, ונהרג הבל, והתורה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: וכי תבואו אל הארץ וגו'. זה שאמר הכתוב ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית וגו' כי זרע השלום וגו' (זכריה ח' יא יב), כשיצאו ישראל ממצרים הוריד להם את המן, שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות טז ד), [והגיז להם שליו, שנאמר] ויגז שלוים מן הים (במדבר לא יא), העלה להם את הבאר, שנאמר עלי באר ענו לה (במדבר כא יז), והיה כל שבט ושבט עושה לו אמת המים, וממשיכה מן הבאר, ומכניסה אצלו, והיה כל אחד ואחד נוטע תאנים ורמונים וענבים ותפוחים, והיו עושים מיד פירות בן יומו, כשם שהיה מברייתו של עולם, שנאמר עץ פרי עושה פרי (בראשית א יא). ואילו זכו בני אדם עד עכשיו היה כך, אדם נוטע ולעת ערב אוכל מן הפירות, אלא כיון שחטא אדם הראשון ונתקללה האדמה וחסרה טובה מן העולם, זורעים ועושים קוצים ודרדרים, שנאמר וקוץ ודרדר תצמיח לך (שם שם יח), וכשנגאלו ישראל ממצרים כמו שהוריד להם המן והיו גבהו ששים אמה, והגיז להם הלוים מן הים, כן העלה להם את הבאר והיו נוטעים על מימיה, והיו האילנות עושים פרי בן יומו, כשנפטרה מרים מעונות הדור, שבכל זמן וזמן יפטר הצדיק שבאותו הדור, וכשנפטרה מרים נסתלק הבאר ולא היה להם מים, ולא היו זורעים, ונסתלקה מהם הטובה, והוא אמרם לא מקום זרע ותאנה [וגפן] ורמון (במדבר כ ה), אמר הקב"ה למשה לך אמור להם כשתכנסו לארץ [ישראל] אני מחזיר לכם כל טובה שבעולם, שנאמר כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה וגו', ארץ חטה ושעורה וגו', ארץ אשר לא במסכנות וגו' (דברים ח ז ח ט) וכיון שבאו ישראל לארץ התחילו חוטאין, שנאמר ותבואו ותטמאו את ארצי (ירמי' ב' ז'), התחילו זורעים ולא היתה עושה זרע, וזורעים הרבה ומביאים מעט, [שנא' זרעתם הרבה והבא מעט] (שם שם), לפי שביטלו הביכורים, אכול ואין לשבעה (חגי א' ו), ומשיבטל ניסוך היין שתו ואין לשכרה (שם), משבטלו בגדי כהונה לבוש ואין לחום לו (שם). והמשתכר משתכר אל צרור נקוב (שם), משבטל עשיית הצדקה, ושכר האדם לא נהיה (זכריה ח ו), משבטלו עולי רגלים, ושכר הבהמה איננה, [משבטלו הקרבנות], ולעתיד לבוא אינו כן, שנאמר ועתה לא כימים הראשונים וגו' כי זרע השלום הגפן תתן פריה וגו' (שם שם יא יב): ד"א כי תבואו אל האר ונטעתם. זה שאמר הכתוב עשיתי לי גנות ופרדסים [ונטעתי בהם עץ כל פרי] (קהלת ב' ה'), שלמה ע"ה בחכמתו היה טועם ארץ בית המקדש והיה רואה הגידים של הארץ, כי כל העולם מירושלם מושכת, והיה רואה גיד של הודו, היה נוטע בו פלפלין, היה רואה גיד של כל מקום ומקום, והיה נוטע פירות של אותו המקום, והיה עולה טוב, ונטע באותו הגן כל מיני פירות שבעולם, ועל זה אמר עשיתי לי גנות ופרדסים וגו'. ואמר ר' ינאי כיצד היה נוטע, אלא שלמה חכם היה, והיה יודע עיקר משתיתו של עולם, למה מציון מכלל יופי אלהים הופיע (תהלים נ ב), כי היתה שם אבן השתייה, ולמה נקרא שמה אבן השתייה, שממנה הושתת העולם, וכשם שהטבור הזה באמצע האדם, כך ארץ ישראל נתונה באמצע העולם, שנאמר (היושבת) [יושבי] על טבור הארץ (יחזקאל לח יב), ארץ ישראל היא יושבת באמצע העולם, וירושלים באמצעיתה של ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלם, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, ואבן השתייה לפני הארון, שממנה משתיתו של עולם יוצא, שלמה שהיה חכם עמד על השרשים היוצאים ממנה בכל העולם, ונטע בהם כל מיני אילנות, לפיכך הוא אומר עשיתי לי גנות ופרדסים: ד"א וכי תבואו אל הארץ. זה שאמר הכתוב ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו (תהלים קה מד), כל מה שנטל הקב"ה מאומות העולם נתן לישראל, כמו ארצות וכסף וזהב ושדות וכרמים, ולא נתנם להם אלא כדי שיהיו עוסקין בתורה, שנאמר בעבור ישמרו חוקיו וגו' (שם שם מה), והם לא עשו כן, אלא (טמאו) [ויטמאו] אותה (כדרכם וכעלילותם) [בדרכם ובעלילותם] (יחזקאל לו יז), טמאו אותה בחרמו של עכן, [שנאמר ותבואו ותטמאו את ארצו (ירמי' ב ז) בחרם עכן], ונחלתי שמתם לתועבה (שם) בצלמו של מיכה, ומה עשה להם הקב"ה, הגלה אותם מתוכה, שנאמר ויתשם ה' מעל אדמתם (דברים כט כז), ומהו ויתשם [התיש חילם], היו זורעים ויגעים, ואומות העולם באין ונוטלין, שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלו מדין וגו' ועלו עליו (שופטים ו ג): ד"א כי תבואו אל הארץ. זה שאמר הכתוב ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים וגו (ירמי' ג יט), משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו פילגשים, והיה לו בנים הרבה מהן, והיה לו בן אחד ממטרונה אשתו, והיה אוהבו יותר מכולם, נתן המלך לכל בני הפילגשים שדות וכרמים, ואחר כך נתן לבן המטרונה פרדס אחד, שממנו היתה כל הוצאתו, שלח הבן ואמר למלך, לאחי נתת שדות וכרמים, ולי לא נתת אלא פרדס אחד בלבד, אמר לו המלך דייך שכל הממון שעמי, מאותו הפרדס הוא, ובשביל שאני מחבבך יותר מכולם נתתיו לך, כך הרבה אומות הם בעולם, שנאמר ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות אין מספר (שה"ש ו ח), [אלו האומות], אחת היא יונתי תמתי (שם שם ט) אלו ישראל. וחילק הקב"ה לאומות הועלם שדות וכרמים, שנאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני עמים (דברים לב ח), ונתן לבנו פרדס, זה ארץ ישראל, שהיא טובו של הקב"ה, כי הקרבנות ממנה. לחם הפנים הימנה, את הכבש אחד תעשה בבקר וגו' (שמות כט לט), וכל כך למה, שיהא הפרש לבין בנה של מטרונה לבין בניהם של פלגשים, שנאמר ואני אמרתי איך אשיתך בבנים, אהבה גדולה היתה בין הקב"ה לישראל, והיאך הכניסו שנאה ביניהם לביניהם, אמר הקב"ה ואיך אשיתך בבנים, ואין הלשון הזה אלא לשון שנאה, שנאמר ואיבה אשית ביניך וגו' (בראשית ג טו): ד"א וכי תבואו אל הארץ ונטעתם. זה שאמר הכתוב זממה שדה ותקחהו וגו' (משלי לא טז), בוא וראה כל מה שהרהר אברהם בלבו נתן לו הקב"ה, הרהר ארץ ישראל [ונתן לו]. שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה (בראשית טז ז), אמר אברהם להקב"ה רבונו של עולם אמרתי לפניך במה אדע כי אירשנה (שם שם ח), ואמרת לי ידע תדע וגו' (שם שם יז), אור לאדם שמוציא דבר מפיו ואינו יודע היאך מוציאו, אברהם מפני שאמר במה אדע כי אירשנה, תחייבו בניו להשתעבד במצרים ארבע מאות שנה, מי שמדבר לפני בני אדם [מתחייב בנפשו, ומי שמדבר לפני הקב"ה] על אחת כמה וכמה שמתחייב בנפשו, ובבניו ובני בניו עד שיחיו המתים, ואפילו בשעה שנפשו של אדם נשמטתה, ועל זה אמר החכם כל עמל אדם לפיהו (קהלת ו ז), ומהו כל עמל אדם לפיהו, אלא כל מצות וצדקות שעשה בשעה שנפשו של אדם יוצאה הימנו, לפניו ימצאנה בשעת שמיטת הנפש מן הגוף, לכך נאמר כל עמל אדם לפיהו, וכיון ששמע אברהם מן הקב"ה ידע תדע הרהר בלבו, אמר אי אפשר שכל אומה שהיא משתעבדת בבני יוצאה בשלום ואינה מתחייבת, אמר לו הקב"ה וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי (בראשית טו יד): ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו. מ דבר בתינוק. שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, מהו ערלים שהתינוק אינו יכול לא להשיח ולא לדבר: ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש. שאביו מקדיש אותו לתורה: הילולים לה'. ומהו הילולים שהוא מתחיל להלל להקב"ה: ובשנה החמישית תאכלו את פריו. שהוא מתחיל לקרות בתורה מכאן ואילך: להוסיף לכם תבואתו. מכאן אמרו רבותינו ז"ל בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, לפי שבעולם הזה אדם מישראל מוליד בן. ומוליכו לבית הספר, ויגע עמו ומלמדו תורה, ומתוך עונות הוא מת, ואינו שמח הימנו, אמר להם הקב"ה בעולם הזה על ידי שהיה יצר הרע מצוי בכם אתם חוטאים ובניכם מתים, אבל לעולם הבא אני מסיר את יצר הרע מביניכם, אתם מולידים ושמחים בהם, שנאמר לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה וגו' (ישעי' סה כג). אמן: